

[Друкувати](#) [Закрити вікно](#)

350 свічок на торті альма-матер

На фронтоні головного корпусу Львівського національного університету імені Івана Франка в першу чергу впадає в очі гасло: *Patriae decori civibus educandis* («Освічені громадяни — окраса Батьківщини»). Людей, які є «окрасою Батьківщини», цей навчальний заклад готує вже впродовж 350 років! Це найстаріший в Україні заклад, який майже безперервно функціонував з моменту свого заснування. З нагоди ювілею, який сьогодні святкують у виші, «УМ» вирішила згадати найцікавіші факти з історії цього університету.

«Гідність академії і титул університету»

До середини XVII століття на Галичині не було жодного вищого навчального закладу, а українці їздили здобувати пристойну освіту до Краківського та інших європейських університетів. Це цілком влаштовувало Польщу, яка побоювалася, що вища школа з часом може стати небезпечним політичним і культурним центром. І лише в 1661 році єзуїтський орден, який мав у Львові середню школу-колегію, домігся для свого навчального закладу високого статусу: після неодноразових клопотань король Ян II Казимир 20 січня 1661 року підписав диплом, який надавав колегії «гідність академії і титул університету» з правом викладання всіх тодішніх університетських дисциплін та присудження вчених ступенів. Тож саме ця дата вважається роком заснування ЛНУ. У ті часи університет складався із двох відділів (факультетів) — філософського і богословського (теологічного). У 1667 році на обох відділах навчалося близько 500 студентів, а знання їм давали всього восьмеро викладачів.

Табу на українську

У 1784 році, щоб вступити до університету, треба було спочатку закінчити створену при ньому гімназію-п'ятирічку. Усі студенти університету перші три роки навчалися за програмою філософського факультету, а після цього або продовжували поглиблювати свої знання з філософії, або переходили на юридичний, медичний чи теологічний факультет, де «гризти граніт науки» треба було ще чотири роки. Навчання відбувалося латинською, польською та німецькою мовами. А от української тут узагалі дуже довго не чули. Вперше рідною мовою галичан у стінах університету заговорили за часів Австро-Угорщини. З 1787 по 1806 роки при теологічному факультеті функціонував *studium Ruthenum* — «руські» курси з дворічним навчанням українською. У другій половині XIX століття тут уже читали кілька дисциплін рідною мовою, а українську філологію почали викладати з 1848 року, коли кафедру «Руської філології» очолив Яків Головацький, автор «Граматики руського язика» (згодом він став ректором університету). Після розпаду Австро-Угорської імперії Галичину захопила Польща. З 1918 року мовою викладання у Львівському університеті є лише польська (на теологічному факультеті окремі дисципліни читалися ще й латиною). Україномовні кафедри закрили, всіх професорів і доцентів українського походження звільнили, а доступ до навчання студентам-українцям суттєво обмежили. Так у 1921 році з понад 5 тисяч студентів нараховувалося всього 111 українців. Галичанам вступити до університету тепер було майже нереально. Для цього, наприклад, обов'язковою умовою було відслужити в польському війську та отримати польське громадянство. Лише у 1928 році в університеті відкрили кафедру «Руської філології», а перший викладач української національності тут з'явився тільки в 1933 році. Це був доцент Іларіон Свенцицький.

«Ввічливий і приступний учитель»

Відкрита в 1894 кафедра всесвітньої історії зі спеціальним оглядом на історію Східної Європи стала

першою з українською мовою викладання за часів Австро-Угорщини. Очолив її тоді ще маловідомий випускник Київського університету 28-річний Михайло Грушевський. Згодом він став професором і аж до 1914 року очолював кафедру, довкола якої сформувалася його історична школа з іменами Івана Крип'якевича, Степана Томашівського, Омеляна Терлецького, Богдана Барвінського, Івана Копача, Василя Пачовського, Філарета Колесси. «Грушевський як учитель, — згадував Іван Крип'якевич, — був дуже ввічливий і приступний. До молодих студентів говорив не інакше, як «пане-товаришу». І справді Грушевський був для них товаришем. Він умів заохочувати молодь до праці, ... часто запрошував студентів до своєї хати, де мав чудову бібліотеку, у кожній хвилі двері його хати були для них відчинені, він ніколи не шкодував свого дорогоцінного часу на балачки з недопеченими вченими. Він мав таку вдачу, що не раз одним жартівливим слівцем умів підігнати до праці, а загонистих умів стримати легеньким насміхом».

Іменем короля

За свою багатомісячну історію Львівський університет мав кілька назв. Коли після розпуску в 1773 році ордену єзуїтів навчальний заклад було закрито, на його основі незабаром виник Йосифінський університет, названий на честь Йосифа II, який у 1784 році видав диплом про створення університету. Згодом виш було названо на честь австрійського імператора Франца I, а з 1918 року — польського короля Яна Казимира. І тільки в 1940 році навчальний заклад було названо на честь його найвідомішого студента Івана Франка. «Прийшовши на західні землі, радянська влада, намагаючись задобрити місцеве населення, надала університету ім'я «вічного революціонера», — розповідає «УМ» завідувач Музею історії ЛНУ Юрій Гудима. — Хоча сам Франко вкладав у цей вислів філософське поняття, а не те, що під ним розуміли «червоні революціонери». Так наш навчальний заклад став називатися іменем надзвичайно освіченої людини, великого ерудита, активного громадського діяча». З 1961 року в назві закладу з'явився ще й додаток «ордена Леніна».

11 жовтня 1999 року Указом Президента України Львівському державному університету імені Івана Франка надано статус «національний». Саме в цей день у виші відзначають День університету, відтак основні урочистості з нагоди ювілею за участю перших осіб держави відбудуться восени, 11 жовтня. Сьогодні ж святкуватимуть суто символічно (зараз у студентів триває сесія, тож їм не до свята). Як розповіла «УМ» член ювілейного оргкомітету Леся Бартіш, сьогодні в ЛНУ відбудеться урочиста вчена рада за участю представників місцевої влади, цього ж дня планується погашення ювілейної марки та конверта. Також до цієї дати вже відкарбовано ювілейні монети, які надійдуть у продаж після 20 січня. В цілому святкові заходи триватимуть упродовж усього року. Це будуть спеціальні виставки, лекції, радіо- та телепередачі з історії університету, наукові конференції, урочисті академії, фестиваль талантів тощо.

Студент Франко

Восени 1875 року студентом Львівського університету став 19-річний Іван Франко. Майбутній Каменяр навчався на філософському і філологічному факультетах. Але жадібного до навчання юнака університетські лекції не дуже задовольняли, бо, за його ж словами, «в ті часи університет не був ніяким світильником у царстві духа». Пізніше про своє навчання він писав: «Лекції на університеті зовсім мене не зайняли й не дали мені нічогосінько — ані методи, ані здобутків». Чи справді навчання в той час було таким поверховим, чи воно здавалося таким саме Франкові (бо ж відомо, що він мав неабиякий розум та вирізнявся нелюдською працездатністю) — історія замовчує. «Франко сам був людина-університет, — каже Юрій Гудима. — До сьогодні збереглися його реферати, написані давньогрецькою, німецькою, латинською, слов'янськими мовами. І не забувайте, що він був сином коваля!». Але закінчити університет Івану так і не вдалося: за активну громадську позицію здібного студента виключили з вишу. Попрацювати у своїй альма-матер Франку теж не вдалося. У 1895 році, отримавши у Відні ступінь доктора філософії, Іван Якович сподівався посісти кафедру української словесності у Львівському університеті. З великим успіхом прочитав пробну лекцію, але в місці доцента йому відмовили. «Намісник Галичини граф Казимир Бадені під час особистої зустрічі з Франком цікавився, чи справді його дружина є підданою Російської імперії, чи хороший за неї було отримано посагу, а коли запитав, чи дійсно четверо дітей Франка досі не хрещені, й почув «Так», то обурився, мовляв, і ви хочете мати справу з молоддю?» — продовжує Юрій Гудима. «Що ж, обійдеться циганське весілля без марципанів, а університет — без мене», — розчаровано жартував письменник. Друга спроба Франка у 1907 році стати викладачем університету також результату не дала.

Зів'яле листя. Але не Франкове

Імениті вчені, які в різні часи працювали в Львівському університеті, залишили по собі не тільки хорошу пам'ять, а й «матеріальні докази» своєї наукової діяльності. Упродовж кількох століть учені вишу створили кілька наукових підрозділів, які нині визнано національним надбанням України. Це бібліотека стародруків, ботанічний сад, фонди та експозиція Зоологічного музею, колекція культур мікроорганізмів — продуцентів антибіотиків. А ще — гербарій, історія якого починається в далекому 1783 році. Як розповіла «УМ» завідувач гербарію Тетяна Хміль, їхня колекція нараховує приблизно 270 тисяч зразків, найдавніші з яких датуються 1820—30 роками, хоча пані Тетяна не виключає, що в процесі інвентаризації можуть бути виявлені й старіші екземпляри. Схожі колекції засушених рослин є й при інших навчальних закладах, але колекція львів'ян — найстаріша і одна з найцінніших. Особливість її ще й у тому, що університет у різні роки належав Польщі, Австро-Угорщині й тут працювало чимало вчених зі світовими іменами, які впродовж багатьох років особисто поповнювали гербарій рослинами з різних частин Європи, Південної Африки та інших територій. «Із часом цінність нашого гербарію лише набирає ваги, і наше завдання — зберегти його, — каже Тетяна Хміль. — Звичайно, ця колекція потребує особливого температурного режиму, вологості, захисту від шкідників. Наступним етапом роботи, який уже розпочався, є інвентаризація зразків та видання каталогів». До речі, гербарій відкритий не тільки для науковців, а й для відвідувачів.

Перші тести родом зі Львова

У 1989 році, коли до української незалежності ще було два роки, Львівський університет почав роботу над новим Статутом. У ньому вперше з'явилася важлива новація — ректор вишу не призначався згори, міністерством, а обирався на зборах трудового колективу. Першим обраним керівником оновленого вишу став Іван Вакарчук, який 5 грудня 1990 року на урочистій інавгурації запрявся «перед Богом, людьми і 330-річною історією університету» докладати всіх зусиль до відродження вузу як «осередку освіти науки і культури». Тут першими в Україні повністю перейшли на викладання українською мовою, а рідну мову, літературу та історію України зробили обов'язковими предметами на всіх факультетах. Тут уперше з назв факультетів зникла радянська ідеологія: наприклад, у 1991 році кафедра теорії і практики радянської преси була перейменована на кафедру теорії і практики журналістики. Тут першими ліквідували й військову кафедру. А ще саме в ЛНУ вперше при вступі з'явилися тести. «Я вступала у 1995 році на біофак. І переконана, що якби не тести, то навряд чи пройшла б, — розповідає «УМ» колишня студентка університету Любов Ткачук. — Конкурс був десь шість осіб на місце. З тодішнім розмахом корупції у вишах знання не грали ніякої ролі. А тести дали можливість для чесного вступу. Львівський університет та Іван Вакарчук були першопрохідцями теперішнього ЗНО». Сам пан Вакарчук згадує, що його ректорську програму спочатку ніхто не сприймав серйозно, казали, що це утопія, можлива хіба що років через 20. «А ідея тестування замість іспитів узагалі неодноразово відкидалася на засіданнях приймальної комісії, — згадує Іван Вакарчук. — Непросто було довести, що при вступі можна позбутися «людського фактора». Поступово цей психологічний бар'єр зник».

[Друкувати](#) [Закрити вікно](#)